

УДК 655.535.28:006.034|(477)(045)

ISBN ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ КНИГОРОЗПОВСЮДЖЕННЯ

І. О. Погореловська

*ДНУ «Книжкова палата України імені Івана Федорова»,
просп. Ю. Гагаріна, 27, м. Київ, 02660, Україна*

Досліджено проблеми, що виникають у вітчизняних учасників книжкового простору через відсутність в Україні сучасної системи книгорозповсюдження, проаналізовано роль Міжнародної системи стандартної нумерації книг (ISBN) у забезпеченні функціонування системи книгорозповсюдження, вивчено природу походження цих проблем та розглянуто способи їх вирішення.

Ключові слова: *видання, вихідні відомості, видавець, система книгорозповсюдження, Міжнародна система стандартної нумерації книг, Міжнародний стандартний номер книги (ISBN), штриховий код, стандарти електронного обміну даними.*

Постановка проблеми. Книзі, на відміну від багатьох інших винаходів людства, які в процесі еволюції суспільства втратили свою актуальність і пішли в забуття, судилося життя довге і щасливе. Органічно вписавшись свого часу в реалії традиційного та індустріального суспільств, вона так само легко імплементувалась у суспільство постіндустріальне (інформаційне), розділивши посліпль існуючий світ на друкований та електронний і посиливши свою домінанту в сучасній системі соціальних комунікацій.

Відомо, що сучасне суспільство характеризується якісно новими тенденціями розвитку в інформаційній сфері, насамперед стрімким формуванням глобального інформаційного простору та глобальним інформаційним протиборством, розробленням і використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, виникненням принципово нових суспільних відносин за різноманітними напрямками інформаційної діяльності. У контексті євроінтеграції України актуалізується проблема вивчення досвіду становлення інформаційного суспільства в країнах-членах Європейського Союзу, а також імплементатії норм правових актів ЄС в інформаційне законодавство України.

Ступінь розбудови інформаційного суспільства в країні порівняно зі світовими тенденціями є незадовільним і не відповідає потенціалу та можливостям України, зокрема, через низький рівень інформаційної представленості держави в Інтернет-просторі та недостатню присутність україномовних інформаційних ресурсів. Водночас склалися такі передумови, які вимагають прискореного розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Одним з важливих чинників розбудови сучасного інформаційного суспільства в Україні є провадження ефективної державної інформаційної політики, що забезпечить формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору України та її успішну інтеграцію у світовий. Для забезпечення його розвитку, враховуючи низку наявних проблем в інформаційній сфері, Кабінету

Міністрів України рекомендовано наразі розробити оновлену концепцію державної інформаційної політики країни [1].

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій галузях, є Державний комітет телебачення і радіомовлення України (Держкомтелерадіо). Пріоритетними завданнями Держкомтелерадіо у 2015 році визначено: захист національного інформаційного простору шляхом запобігання внутрішньому і зовнішньому інформаційному впливу; створення належних умов для розвитку вітчизняного книговидання та книгорозповсюдження, популяризації вітчизняної книговидавничої продукції та читання; розроблення та подання Кабінету Міністрів України проекту розпорядження про схвалення Концепції державної політики щодо розвитку видавничої справи та популяризації читання на період до 2020 року; сприяння переведенню в цифровий формат і відкриттю для загального доступу в мережі Інтернет книг і документів, що знаходяться в бібліотеках й архівах; розширення міжнародного співробітництва у сфері книговидання та книгорозповсюдження, здійснення заходів щодо популяризації української книги за кордоном.

Однак за підсумками роботи в 2014 році колегія Держкомтелерадіо в своєму рішенні від 27.01.2015 р. № 1/1 стосовно поточного стану справ у видавничій галузі звертає увагу й на те, що не досягнуто якісних змін щодо забезпечення громадян книжковою продукцією відповідно до європейських стандартів; неналежно розвинутою є мережа книгорозповсюдження; потребує завершення робота з реорганізації державних видавництв, результатом якої має стати підвищення ефективності управління об'єктами державної власності, покращення видавничої діяльності, збільшення обсягів виробництва видавничої продукції, зменшення кількості збиткових підприємств [2]. Тільки за умови економічного зростання в країні, дружної інформаційної політики держави вітчизняні суб'єкти видавничої справи (видавці) зможуть значно розширити свій репертуар і суттєво збільшити тиражі, у результаті чого частка видавничого сектора в національній економіці зростатиме. Саме завдяки ефективній практичній діяльності суб'єктів видавничої справи в культурний, науковий та освітній обіг країни систематично вводяться тисячі нових документів і матеріалів. Це великою мірою сприяє розбудові інформаційного суспільства, інтеграції нашої держави в світовий інформаційний простір та формуванню її позитивного міжнародного іміджу. Проте відсутність в Україні сучасної системи книгорозповсюдження типу «Books in Print» (книги в продажу та виробництві), що функціонувала б на основі єдиних стандартів електронного обміну даними, значно уповільнює, якщо не спиняє рух української книги на шляху до читацької аудиторії як в Україні, так і поза її межами.

Впровадження та ефективне функціонування в країні Міжнародної системи стандартної нумерації книг (ISBN), в основу якої покладено однойменний номер, значною мірою створює умови для інформаційного забезпечення сучас-

ної системи книгорозповсюдження. ISBN є обов'язковим елементом вихідних відомостей видання, унікальним ідентифікаційним номером, на основі його формується штриховий код для видання. ISBN є ключем для ефективного пошуку видань як на національному, так і міжнародному рівнях. Загальновідомо, що спочатку він слугував для ідентифікації друківаних книжкових видань, але відтоді, як світ книги став паперово-цифровим, його стали проставляти й на електронних виданнях. Оскільки ISBN використовують у видавництвах (видавничих організаціях), книгарнях, дистрибуційних та гуртових організаціях [3, с.5], то його правильне подання у виданнях є запорукою швидкого проходження книги через всі робочі ланки до кінцевого покупця, натомість неправильне — навпаки, створює тільки «часові» перешкоди.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Шляхи становлення книговидавничої справи на пострадянському просторі досліджено в публікаціях О. В. Афоніна, Б. С. Єсенькіна, Б. В. Ленського, М. І. Сенченка; питання щодо важливої ролі видавця та редактора в творенні книги як інтелектуального продукту й об'єкта соціальної комунікації висвітлено в публікаціях Н. В. Зелінської, Я. М. Приходи; проблеми щодо якості видавничого оформлення вітчизняних видань вивчаються у наукових статтях Г. М. Плиси, М. С. Тимошика, А. М. Фідельської. Питання ідентифікації друківаних і електронних видань у межах систем ISBN, ISMN, ISSN, а також стандартів електронного обміну даними проаналізовано в наукових дослідженнях та статтях автора.

Мета статті. Визначення ролі Міжнародної системи стандартної нумерації книг в організації сучасної системи книгорозповсюдження типу «Books in Print» та розгляд передумови впровадження стандартів електронного обміну в Україні.

Джерельну базу дослідження склали: документи, що надходять від вітчизняних видавців/виробників у Книжкову палату України щодо отримання ISBN; документальний потік обов'язкових примірників видань (книг і брошур), надісланих у Книжкову палату України відповідно до чинного законодавства; електронні бази даних поточної державної бібліографії неперіодичних видань; електронна довідково-інформаційна база даних користувачів системи ISBN; нормативно-правові документи; аналітичні огляди, наукові, методичні, інформаційні й інші видання з різних питань видавничої справи. Вибір методів, які застосовувалися в процесі наукового дослідження з означеної теми, зумовлено фактичним матеріалом, проблематикою та його метою. На першому етапі дослідження застосовувались первинні методи: збирання інформації, спостереження, а на другому — аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження. У травня 2014 року в Києві відбулося засідання Міжвідомчої комісії з питань сприяння розвитку вітчизняного книговидавництва та книгорозповсюдження. Представники Держкомтелерадіо, народні депутати, видавці й громадські діячі обговорювали стратегічно важливі проблеми галузі. Президент Асоціації видавців і книгорозповсюдвачів (УАВК) Олександр Афонін висловив думку, що передусім чиновникам слід міняти саму психологію мислення і сприйняття книги, бо коли б книгою

займалися вчасно, то питання Криму та Сходу сьогодні не стояло б, підкресливши, що питання майбутнього України — це питання книги. У 11 коротких тезах Голова Держкомтелерадіо Олег Наливайко репрезентував своє бачення щодо розбудови мережі книгорозповсюдження. На його погляд, слід зосередитися на: гідних умовах для розвитку української книжкової мережі; пільгах на комунальні послуги та оренду; зменшенні земельного податку для приміщень, використовуваних під книгарні; організації міжрегіональних книжкових баз різних форм власності; наданні суб'єктам видавничої справи та розповсюджувачам пріоритетного права на отримання довгострокових кредитів; при розірванні договору оренди наданні орендодавцем рівноцінного приміщення; проведенні приватизації книгарень лише за умови збереження профілю не менш як на 10 років; створенні єдиної інформаційної мережі книговидання, що включає єдиний український інтернет-портал; трансляції по радіо й телебаченню соціальної реклами, спрямованої на популяризацію української книжки; розробленні системи продажу «Книга — поштою» за зниженими тарифами на пересилання; створенні умов для участі на ярмарках і книжкових виставках України та за її межами. Президент УАВК додав до цього списку і кілька власних пунктів: виділення комунальних площ для книгарень; в асортименті книгарень має бути не менш як 50% книг українського виробництва; символічна плата за оренду (1 грн/ м²); розвиток книготоргівлі у вишах за сприяння Міністерства освіти України; розробка на базі Міністерства культури України методик для заохочення школярів до читання; формування мережі тимчасових книгарень–МАФів на зразок радянських «виконкомівських книгарень» [4].

Майже 24 роки поспіль через перманентну соціально-економічну кризу в країні, недолугу державну політику українська книга намагається відвоювати в російської чільні позиції на полицях книгарень. Останні, у свою чергу, всіляко намагаються зберегти свої позиції в містах і селах України, намагаючись відвоювати торговельні площі в бутиків, ресторанів і продуктових магазинів.

Після розвалу на початку 90-х книготоргових грандів Укркнига та Укоопспілка, що успішно й злагоджено функціонували упродовж багатьох років у радянській Україні, спостерігалось закриття або перепрофілювання тисяч їхніх книгарень та численних книжкових магазинів іншого підпорядкування, традиційний зв'язок між видавцем та читачем у містах було значно послаблено, а в селах майже розірвано.

Сподівання видавничої спільноти на те, що в новоутвореній Україні система книгорозповсюдження швидко відродиться, з плином років розтанули, адже без системної протекціоністської політики щодо книговидання з боку держави, фінансової підтримки великого бізнесу й лояльності банківської системи запуск і налагодження ефективного функціонування такої системи виглядає досить проблематично. Одним словом, такого великого «воза» тільки на одному голому ентузіазмі вгору не витягнеш. Комп'ютерні інформаційні технології, широкомасштабне розповсюдження мережі Інтернет, поява на арені електронних видань змінили на краще ситуацію в нашій державі щодо книго-

розповсюдження, проте загальної проблеми не вирішили. Так уже повелося, що в основному українським видавцям доводиться самим шукати дорогу до читацької аудиторії, створивши для цього в структурі своїх організацій відділи маркетингу, реалізації та служби транспорту й самотужки орендувати складські приміщення, що все разом дозволяє видавцям здійснювати прямі продажі.

Функціонування в таких складних умовах упродовж двох десятиріч років не могло не позначитися на психології та способах роботи вітчизняних видавців, які звикли переважно самостійно вирішувати свої проблеми — за рахунок власного розуму, матеріальних можливостей і зв'язків. Унаслідок цього не кожен видавець готовий відразу ж брати участь в якихось колективних проєктах — йому, так би мовити, потрібен час на «переформатування». Це добре ілюструє той факт, що УАВК — потужна громадська організація, нараховує сьогодні 124 членів. Прикладом також може слугувати ситуація, що склалася нині навколо проєкту «Книжкова біржа» (перший книжковий склад-мультимаркет, в основу організації роботи якого покладено «європейську модель») — процес «залучення» до участі в ньому вітчизняних видавців затягнувся, натомість російські колеги відразу ж розглядели свої переваги і зреагували миттєво. Годі й казати про співвідношення між українською та російською книгами у прайс-листі «Книжкова біржа».

Порівняно з недалеким радянським минулим (початок 90-х), коли на теренах України діяло всього 26 видавництв, здобута незалежність зняла статус «обмеженого доступу» з видавничої діяльності й тим самим дозволила долучитися до неї всім охочим. У результаті кількість видавців на квадратний кілометр відразу ж збільшилася майже в 20 разів. Відтоді бажаючих здійснювати видавничу діяльність у встановленому порядку щороку прибуває більше сотні — з'являються десятки нових цікавих видавничих проєктів — галузь, попри труднощі, розвивається. Так за станом на 01.01.2015 р. до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції внесено 5677 суб'єктів видавничої справи (4461 — юридичні особи, 1216 — фізичні); 1726 суб'єктів видавничої справи займаються лише видавничою діяльністю, 683 — виготовленням видавничої продукції, 383 — її розповсюдженням. Решта суб'єктів видавничої справи поєднує два–три види діяльності у видавничій справі, а саме: 994 (867 — юридичні особи, 127 — фізичні) суб'єкти видавничої справи займаються видавничою діяльністю і виготовленням видавничої продукції, 820 (619 — юридичні особи, 201 — фізичні) — видавничою діяльністю і розповсюдженням своєї продукції, 33 (27 — юридичні особи, 6 — фізичні) — виготовленням і розповсюдженням видавничої продукції, 1038 (860 — юридичні особи, 178 — фізичні особи) — видавничою діяльністю, виготовленням і розповсюдженням видавничої продукції.

Кількість суб'єктів видавничої справи по областях (регіонах): Харківська область — 722, Донецька — 336, Дніпропетровська — 324, Львівська — 262, Одеська — 180, Київська — 167, Автономна Республіка Крим — 136, Луганська область — 98, Вінницька — 99, Полтавська — 91, Запорізька — 85, Черкаська

ка — 78, Сумська — 77, Волинська — 78, Херсонська — 74, Рівненська — 68, Хмельницька — 66, Івано-Франківська — 69, Тернопільська — 64, Чернігівська — 57, Закарпатська — 56, Чернівецька — 52, Миколаївська — 51, Житомирська — 43, Кіровоградська — 29; м. Київ — 2276, Севастополь — 39.

За весь період ведення Державного реєстру анульовано 679 свідоцтв (652 — у зв'язку з внесенням змін до реєстру; 27 — через виключення суб'єктів видавничої справи з реєстру) [5]. Однак, за даними Книжкової палати України, у 2013 р. випуск книжкової продукції здійснювало лише 1665 суб'єктів видавничої справи. З цього можна зробити висновок, що одна частина видавців уже повністю припинила свою діяльність, проте досі не анулювала свідоцтва, друга — зупинила діяльність тимчасово, а третя — здійснює видавничу діяльність суто «на папері». Безумовно, у 2014 р. ця цифра ще менша, оскільки на неї впливає складна ситуація в країні. За даними Книжкової палати України, у 2014 р. зареєстровано 19846 назв книг і брошур тиражем 51892,4 тис. прим. Порівняно з 2013 р. книг і брошур випущено менше на 5250 друк. од. (на 20,9%), тиражі скоротилися на 14704,7 тис. прим. (на 22,1%). Книг і брошур українською мовою надійшло 12701 назва, тиражем 28346,5 тис. прим., що становить, 64% загальної кількості назв і 54,6% загального тиражу; російською — 5198 назв (26,2%), тиражем 20935,3 тис. прим. (40,3%) [2]. За даними Держкомтелерадіо, наразі в країні функціонує 10550 об'єктів роздрібною торгівлі книжковою продукцією, у тому числі: книжкових магазинів 1544, книжкових кіосків і книжкових прилавків 9006 [2]. Окремо хочеться згадати й про бібліотеки. За даними Міністерства культури України, за роки незалежності нашої держави, кількість публічних бібліотек скоротилася на 4005 од., у т. ч. у сільській місцевості — на 3518. Не мають бібліотек 32% сільських населених пунктів. за станом на 01.01.2013 р. в країні функціонувало майже 32 тисячі бібліотек різних систем і відомств та форм власності, в т. ч. публічних, спеціалізованих і спеціальних центральних бібліотек різного підпорядкування 19408 одиниць.

Усіх учасників професійного книжкового середовища (видавців, книготорговців, бібліотек) об'єднує, зокрема, те, що у своїй роботі вони активно використовують ISBN. На 25.12.2014 р. користувачами системи ISBN в Україні є майже 4 тис. видавців. Найвища концентрація видавців-користувачів системи ISBN традиційно спостерігається в Києві та Київській обл. (1896), Харкові та Харківській обл. (407), а також у Львові та Львівській обл. (232) [6, с. 7–8].

З 01.01.2014 р. набув чинності ДСТУ 3814:2013. Інформація та документація. Видання. Міжнародна стандартна нумерація книг (ISO 2108:2005, NEQ). — На заміну ДСТУ 3814–98. У квітні 2013 р. через тотальну цифрову експансію правління ISBN погодилося на пропозицію щодо чергового перегляду ISO 2108:2005 «Information and documentation. International Standard Book Number» та його подальшого випуску в новій редакції. Робоча група, до якої входить 32 експерти з 13 країн світу, доопрацює також посібник для користувачів системи ISBN, що є більш «гнучким інструментом» і доступним для широкої аудиторії на відміну від стандарту, з котрим, як правило, мають спра-

ву фахівці видавничої та дотичних до неї галузей. Країни-учасниці ISO /TC 46/SC 9, й Україна зокрема, мають право адаптувати та перевидати ISO 2108 «Information and documentation. International Standard Book Number» як національний стандарт. Наразі процес перегляду стандарту знаходиться на етапі «наближення» його робочого варіанта до проекту комітету.

На сьогодні Міжнародний стандарт ISO 2108 упроваджено в 200 країнах світу, а кількість діючих національних агентств ISBN становить 151. У 2015 році міжнародна ISBN-спільнота відзначатиме 50-річчя створення системи ISBN. Як уже згадувалось, ISBN виконує дуже важливу роль у функціонуванні системи книгорозповсюдження. У видавництвах ISBN використовують під час проведення таких робіт: ідентифікація назви видання у видавничих каталогах і рекламних проспектах; управління складом готової продукції; оброблення замовлень; оформлення рахунків і бухгалтерської звітності; проведення моніторингу продаж; оброблення статистичних даних; оброблення даних про видання, що повернуті як нереалізовані; укладання переліку видань у довідниках на паперових й електронних носіях, на сайтах у мережі Інтернет.

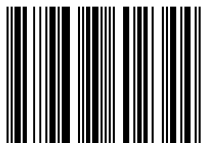
У Книжковій палаті України ISBN використовують для державної бібліографічної реєстрації видань; створення державних бібліографічних покажчиків; формування бази даних національної бібліографії; підготовки предметних покажчиків і довідників.

У системі книгорозповсюдження типу «Books in Print» (книги в продажу та виробництві), у книгорозповсюджувальних і гуртових організаціях ISBN використовують під час: створення бази даних видань, що є в продажу і тих, що вже реалізовані; формування бібліографічних баз даних і каталогів для книжкової торгівлі; обслуговування процесу замовлень, зокрема таких, що надходять через мережу Інтернет; моніторингу внутрішніх логістичних процесів; контролю за складом готової продукції; спостереження за внутрішніми процесами планування та забезпечення матеріально-технічного постачання; оформлення рахунків-фактур і бухгалтерської звітності; оброблення даних щодо продажу.

У книгарнях ISBN використовують при пошуку бібліографічних даних; пошуку адреси видавця або книгорозповсюдjuвача; обслуговуванні процесу замовлень, зокрема, на основі електронного обміну даними, а також тих, що надходять через мережу Інтернет; управлінні запасами видавничої продукції; веденні розрахунків з покупцем; застосуванні електронної системи касових розрахунків.

ISBN ідентичний глобальному номеру товарної позиції GTIN структури EAN/UCC-13, може бути представлений у вигляді штрихового коду символіки EAN-13 (див. рисунок) [3, с. 18]. Наявність штрихового коду символіки EAN-13 на виданні обов'язкова.

ISBN 978-966-8602-34-4

9 789668 602344 >

У бібліотеках ISBN використовують під час замовлення видань; інформаційного пошуку; підготовки зведених каталогів; каталогізації видань; міжнародного книгообміну; міжбібліотечного книгообміну; створення бібліографічних баз даних; складання статистики книгообміну.

Розміщення ISBN у друкованих та електронних виданнях, а також порядок його надання та відповідальність щодо його застосування визначено Інструкцією про порядок надання Міжнародного стандартного номера книги в Україні. Відповідно до положень Інструкції кожному видавцеві національним агентством ISBN присвоюється індивідуальний ідентифікатор, що є складовою кожного ISBN. Відомості про присвоєні ідентифікатори видавців, надані в користування номери, місцезнаходження (місце проживання) видавців, співробітники національних агентств ISBN всього світу вносять до електронних довідково-інформаційних баз користувачів систем ISBN, інформаційне наповнення та актуалізація яких здійснюється впродовж року. Національні агентства щорічно передають реєстри до Міжнародного агентства ISBN (Велика Британія, Лондон), яке разом з компанією De Gruyter Saur, ФРН випускало «Міжнародний довідник ідентифікаторів видавців у системі ISBN (PIID)». Довідник розповсюджувався як у паперовому, так і в електронному вигляді — ним у роботі користувалися книгорозповсюджуючі організації, організації колективного управління авторськими правами, бібліотеки та інші учасники міжнародного книжкового простору. З огляду на те, що обсяг паперового варіанта довідника з року в рік збільшувався (через нові присвоєні ідентифікатори в усіх країнах), а отже, суттєво зростали витрати на папір. Відповідно, видання ставало все об'ємнішим і дорожчим, наприкінці 2014 р. було прийнято рішення припинити співпрацю із De Gruyter Saur і надалі використовувати тільки електронний варіант довідника.

Ураховуючи ці обставини, Міжнародне агентство ISBN пропонує учасникам міжнародного книжкового простору користуватися електронним Глобальним реєстром видавців (www.grp.isbn-international.org). Пошук відомостей про видавця здійснюється за його ідентифікатором або найменуванням. Тож дуже важливо, аби кожний видавець вчасно інформував співробітників свого національного агентства ISBN про зміни назви, імені керівника, місцезнаходження (місце проживання), номерів телефонів, адреси сайта чи електронної пошти, оскільки їх у Глобальний реєстр видавців вносить саме агентство, а не видавець. Відповідно до Інструкції про порядок надання Міжнародного стандартного номера книги (ISBN), положень якої в практичній діяльності мають дотримуватися видавці всього світу, ідентифікатор видавця в системі ISBN є унікальним і передавати його в користування іншій юридичній або фізичній особі суворо заборонено [7, с. 12].

Сьогодні надзвичайно важливим завданням, вирішення якого стоїть на часі вже давно, є об'єднання всіх учасників вітчизняного книжкового ринку в єдиному інформаційно-комунікаційному просторі, що забезпечується за рахунок створення національної інформаційної системи «Books in Print», а також впровадженням в українське книжкове середовище єдиних стандартів електронного обміну

даними. Ця технологія дозволяє в автоматизованому режимі здійснювати обмін електронними повідомленнями в стандартизованому комунікаційному форматі в професійному колі. Слід зауважити, що це відразу ж позитивно позначиться на якості книжкової комунікації як усередині нашої країни, так і поза її межами.

Провідні книжкові країни світу успішно використовують стандарт ONIX для книг від міжнародної групи EDItEUR (Великобританія), що дає можливість у зручний спосіб суміщати як бібліографічну, так і комерційну інформацію про видання. Наразі в світову практику впроваджується його нова версія — ONIX 3. Однак для розроблення та впровадження цього стандарту, уже адаптованого в Україні, вітчизняній професійній книжковій спільноті слід зробити низку важливих практичних кроків комплексного характеру, зокрема, прийняти цей стандарт як галузевий.

Відповідно до офіційного нормативного документу Міжнародного агентства ISBN — посібника для користувачів системи ISBN видавці мають надавати національним агентствам ISBN інформацію щодо видань, запланованих до випуску і присвоєних цим виданням ISBN. Інформація повинна містити мінімальний набір описових елементів (метаданих) і бути сумісною зі стандартом ONIX для книг. Цей набір включає в себе інформацію, зокрема, про ISBN, носій, назву видання, серію, редакцію твору, мову, видавця, імпринт (якщо видавець використовує комерційне позначення), країну та дату публікації. Таким чином формується реєстр ISBN і метаданих, що їх супроводжують, який надалі може використовуватися як інформаційна складова національної інформаційної системи «Books in Print».

Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова» в рамках виконання наукової теми «Створення нормативної бази та забезпечення інформаційними, нормативно-методичними й аналітичними матеріалами видавничої та суміжних галузей» уже в 2007 р. впроваджувала експериментальний проект «Книги у виробництві — складової національної інформаційно-бібліографічної системи «Книги, що є в наявності та друкуються» — на основі інформаційної бази відділу Міжнародної системи стандартної нумерації книг (ISBN). Аналіз досвіду зарубіжних країн з означеного питання довів, що ефективність функціонування національної системи «Books in Print» напряму залежить не тільки від якості змісту інформаційного наповнення та його актуальності, а й великою мірою від готовності видавців «поділитися» інформацією про свої майбутні видання. На жаль, на той момент в Україні більшість вітчизняних видавців виявилася, за їх словами, не готовими ділитися комерційною інформацією щодо таких видань зі своїми колегами — потенційними конкурентами.

Часто-густо видавці також випускали (і далі випускають) видання нашвидкуруч — на замовлення «на вчора» й елементарно забували або не встигали повідомити про такі видання Агентству [8, с. 8]. Усе це пояснювалося тим, що українські видавці на відміну від своїх зарубіжних колег, очевидно, не розуміли для себе переваг такого швидкого способу збору і поширення інформації про їхні новинки. Однак не можна йти в бік протилежний тому, куди рухається все міжнародне книговидавництво, і потрібно приймати загальноприйнятні правила гри. В умовах глобалізації національні системи «Books in Print» з легкістю «перетіка-

ють» у міжнародні, надаючи представникам видавничої громади кожної країни широкі можливості для завоювання нової читацької аудиторії, і якщо ми цього не зрозуміємо, то українська книга й надалі залишиться «жити в резервації».

Висновки. ВР України ухвалила Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо підготовки, виготовлення, розповсюдження книжок та періодичних видань друкованих засобів масової інформації вітчизняного виробництва)» (№1833). Законом передбачається в Податковий кодекс України внести зміни до пункту 197.1.25 статті 197 («Операції, звільнені від оподаткування»), відніси до таких операцій постачання (передплати) та доставки періодичних видань друкованих засобів масової інформації (крім видань еротичного характеру) вітчизняного виробництва, підготовки (літературне, наукове і технічне редагування, коригування, дизайн та верстка), виготовлення (друк на папері чи запис на електронному носіїві), розповсюдження книжок, у тому числі електронного контенту (крім видань еротичного характеру) вітчизняного виробництва, учнівських зошитів, підручників та навчальних посібників, словників українсько-іноземної або іноземно-української мови вітчизняного виробництва на митній території України [10].

Отже, вітчизняна книга й періодика одержали від держави очікуване «зелене світло», і дуже хочеться сподіватися, що це дасть здоровий імпульс усім учасникам книжкового ринку і вся Україна замайорить обкладинками й палітурками тисяч і тисяч нових книг, виблискуватиме вітринами сучасних книгарень, а Інтернет «ломитиметься» від наших електронних видань. А щоб видання якнайшвидше доставити читачеві, потрібно обов'язково запуснути національну інформаційну систему «Books in Print», впровадити стандарти електронного обміну для книг. Практичне вирішення цієї проблеми вбачається, зокрема, у тому, щоб видавці упродовж року надавали у відділ ISBN Книжкової палати України дані щодо майбутніх видань в електронному вигляді у форматі метаданих, визначеному Міжнародним агентством ISBN.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні»: від 03.07.2014 [Електронний ресурс] // Верховна рада України. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1565-18>. — Назва з екрану.
2. Рішення колегії Держкомтелерадіо від 27 січня 2015 року № 1/1 «Про підсумки роботи Державного комітету телебачення і радіомовлення України у 2014 році та основні завдання на 2015 рік»: від 27.01.2015 [Електронний ресурс] // Державний комітет телебачення і радіомовлення України. — Режим доступу : http://comin.kmu.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=118295&cat_id=118294. — Назва з екрану.
3. Інструкція про порядок надання Міжнародного стандартного номера книги (ISBN) в Україні // Держ. наук. установа «Кн. палата України ім. Івана Федорова»; [уклад. І. О. Погореловська]. — 3-є вид., зі змін. і допов. — К. : Кн. палата України, 2013. — 24 с.
4. Герасименко О. Комісія з розвитку книговидання comes back: від 26.05.2014 // Читомо: культурно-видавничий проект [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.chytomo.com/news/komisiya-z-rozvitku-knigovidannya-comes-back>. — Назва з екрану.

5. Узагальнені дані Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції [Електронний ресурс] // Держкомтелерадіо України: Видавнича справа. — Режим доступу : http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=117296&cat_id=97933 (01.01.15). — Назва з екрану.
6. Розроблення остаточної редакції національного стандарту «Інформація та документація. Видання. Основні елементи. Терміни та визначення понять», першої редакції проекту національного стандарту «Інформація та документація. Статистичний облік випуску неперіодичних, періодичних і продовжуваних видань. Основні положення», електронних довідково-інформаційних ресурсів, інструктивно-методичних документів: звіт про н.-д. роботу відділу Міжнародної системи стандартної нумерації книг — ISBN : за 2014 р. // Держ. наук. установа «Кн. палата України ім. Івана Федорова». — К., 2014. — 40 с.
7. Погореловська І. Місце ISBN у сучасному інформаційному просторі / І. Погореловська // Вісн. Кн. палати. — 2014. — № 11. — С. 9–14.
8. Погореловська І. Проект «Книги у виробництві» стартував / І. Погореловська // Вісн. Кн. палати. — 2007. — № 8. — С. 8–11.
9. Розроблення остаточної редакції національного стандарту «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання», першої редакції національного стандарту «Інформація та документація. Видання. Основні елементи. Терміни та визначення понять», електронних довідково-інформаційних ресурсів, інструктивно-методичних документів : звіт про н.-д. роботу відділу Міжнародної системи стандартної нумерації книг — ISBN : за 2013 р. // Держ. наук. установа «Кн. палата України ім. Івана Федорова». — К., 2013. — 60 с.
10. Депутати звільнили від ПДВ українські книги: від 13.02.2015 [Електронний ресурс] // УНІАН. — Режим доступу : <http://economics.unian.ua/other/1043809-deputatizvilnili-vid-pdv-ukrajinski-knigi.html>. — Назва з екрану.

REFERENCES

1. The Supreme Council of Ukraine Resolution “On recommendations of parliamentary hearings” for the “Legislative support of the Information Society in Ukraine” (2014), available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1565-18>.
2. The Board of State Committee for Television and Radio Broadcasting decision No.1/1, On the results of the State Committee for Television and Radio Broadcasting of Ukraine in 2014 and the main tasks for 2015 (2015), available at: http://comin.kmu.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=118295&cat_id=118294.
3. Pogorelovska I. (2013), Manual on how to provide International Standard Book Number in Ukraine (ISBN), Book Chamber of Ukraine press, Kyiv.
4. Herasymenko O. (2014), Commission of publishing comes back, available at: <http://www.chytomo.com/news/komisiya-z-rozvitku-knigovidannya-comes-back>. — Name of the screen.
5. The State Committee of Ukraine for Television and Radio Broadcasting (2015), Summary data of the State Register of publishers, manufacturers and distributors of publishing products, available at: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=117296&cat_id=97933.
6. Elaboration of the final version of the Information and documentation. Edition. The main elements. The terms and definitions national standard, the first edition of the Information and documentation. Statistical recording of issue of non-periodic, recurrent and prolonged publications. The main provisions national standard, electronic reference and information resources, instructional guidance documents: the report of the R&D Department of In-

- ternational Standard Book System work (ISBN) (2014), State Scientific Institution Ivan Fedorov Book Chamber of Ukraine press, Kyiv.
7. Pogorelovska I. (2014), Place of ISBN in Modern Information Space, Bulletin of the Book Chamber, No.11, pp. 9–14.
  8. Pogorelovska I. (2007), The Books in producing project has started, Bulletin of the Book Chamber, No.8, pp.8–11.
  9. Elaboration of the final version of the Information and documentation. Bibliographical references. Terms and drafting rules national standard, the first edition of the Information and documentation. Edition. The main elements. The terms and definitions national standard, electronic references and information resources, instructional guidance documents: a report of the R&D Department of International Standard Book System (ISBN) (2013) / State Scientific Institution Ivan Fedorov Book Chamber of Ukraine press, Kyiv.
  10. The deputies freed the Ukrainian books from VAT (2015), available at: <http://economics.unian.ua/other/1043809-deputati-zvilnili-vid-pdv-ukrajinski-knigi.html>.

ISBN AS A BASIC ELEMENT OF THE MODERN BOOK DISTRIBUTION SYSTEM

I. O. Pogorelovska

*SSI «Ivan Fedorov Book Chamber of Ukraine»,
27, Yuri Gagarin Ave, Kyiv, 02660 Ukraine
isbn@ukrbook.net*

The paper has investigated and analyzed the problems of the national book space participants because of the lack of a modern book distribution system in Ukraine. It has also analyzed the role of the International Standard Book Number (ISBN) system in securing of the book distribution system functioning. The nature and origin of the problems, as well as the ways of their solution have been considered.

Keywords: *edition, imprint, publisher, book distribution system, International Standard Book Number System (ISBN), barcode, standards for electronic data exchange.*

Стаття надійшла до редакції 19.11.2014.

Received 19.11.2014.